

“Jeste li vi normalni?” – detabuizacija psihičkih bolesti u Hrvatskoj (dio peti): Tretman psihičkih bolesti u medijima

Autor **Plamenko Cvitić** - Tuesday, November 12, 2024, 18:02

S obzirom da su psihičke bolesti i psihijatrijske bolnice oduvijek bili svojevrsni tabu, u široj javnosti su desetljećima vladale predrasude i mitovi, najčešće povezani s nečim lošim i opasnim. Prvi nešto plastičniji prikaz bio je poznati film “Let iznad kukavičjeg gnijezda” iz 1975. u kojem je Jack Nicholson glumio kriminalca koji je zbog neuračunljivog ponašanja iz zatvora prebačen u umobolnicu. Publici širom svijeta, pa tako i u Hrvatskoj, taj je film otškrinuo vrata dotad nepoznatog svijeta i mnogi su svoje stavove i predrasude, svjesno ili nesvjesno, temeljili upravo na elementima iz tog filma. Ne ulazeći u umjetničku vrijednost filma koji je protokom vremena proglašen jednim od najboljih filmova svih vremena, danas su mnogi suglasni da je taj filmski klasik zapravo imao vrlo negativnu ulogu i stvorio niz predrasuda i generalizacija te pridonio stigmatiziranju na više razina: na negativan način prikazani su brojni psihički bolesnici, metode liječenja i tretman u psihijatrijskim bolnicama, a neki će kazati i da se stigma prelila i na psihijatre, koji su u filmu prikazani vrlo negativno.

Kad je riječ o tretmanu psihičkih bolesti u medijima, negativni oblici prikazivanja mogu se svrstati u tri kategorije: prva je stigmatizacija, koja uključuje predrasude i generalizacije. Najčešće su tako teze da su mentalne bolesti neizlječive, oboljeli su „ludi“, nepredvidivi, bespomoćni, kriminalci, nasilni i opasni po okolinu, a osobe s određenom psihičkom bolešću pokazuju iste simptome i karakterizaciju bolesti. Nadalje, izgledaju neuredno, zapušteno i ekstremno su bolesni i nesposobni upravljati svojim životom. Druga kategorija uključuje iskrivljeno i netočno prikazivanje uzroka i liječenja psihičkih bolesti, psihijatrijskih bolnica i samih psihijatara. Treća kategorija

uključuje trivijalizaciju, kad se mentalne se bolesti minimiziraju, pojednostavljaju i prikazuju manje „teškim“ nego što to stvarno jesu ili suprotno – kad ih se preuveličava.

Ipak, proteklih godina mnogo se govorilo i o situacijama kad psihički bolesnici ili hendikepirane osobe dobrovoljno sudjeluju u medijima, prvenstveno kroz različite reality emisije. To se pogotovo dogodilo nakon što je početkom dvijetisućitih diljem svijeta krenulo prikazivanje 24-satnog reality programa "Big Brother". Istini za volju, gledatelji u Hrvatskoj tada su već bili navikli na svojevrсни reality show, jer je još od 1992. godine na OTV-u prikazivan "Nightmare Stage", emisija Željka Malnara. Koncipirana kao noćni talk-show, emisija je imala nekolicinu stalnih sudionika, a autor i voditelj emisije često je bio kritiziran da u emisiji iskorištava osobe s mentalnim poteškoćama, hendikepirane i osobe kojima bi umjesto medijske eksploatacije više trebala stručna pomoć.

Premda su proteklih godina reality showovi tipa "Big Brother" izgubili na popularnosti i sve ih je manje, na vodećim televizijskim postajama ostali su neki formati emisija u kojima se pojavljuju obični građani koji traže srodnu dušu ili skidaju suvišne kilograme. Teško je dokazati, ali televizijske produkcije u ponekim su slučajevima dospjele na udar kritika zbog pojedinih kandidata koji, da budemo politički korektni, pokazuju neke elemente neuobičajenog ponašanja. Mnogo bi se dalo reći na tu temu s etičkog stajališta, no realno govoreći televizijske produkcije nisu dužne, odnosno zapravo niti ne smiju od televizijskih kandidata tražiti podatke ili istraživati imaju li neki od njih psihičke bolesti ili neke druge hendikepe.

Kad je riječ o medijskom tretmanu psihičkih bolesti, proteklih godina u Hrvatskoj bilježimo i jedan novi fenomen: da poznate osobe javno govore o svojim problemima i bolestima. Na neki način to je otvorio poznati televizijski voditelj Aleksandar Stanković, koji je napisao knjigu "Depra" i s cjelokupnom domaćom javnošću podijelio svoja iskustva u dugogodišnjoj borbi s depresijom: " Mi u Hrvatskoj imamo problem, ne razlikujemo loše raspoloženje od kliničke depresije koja je ozbiljna bolest. Možete biti loše raspoloženi, ali to je nešto što brzo prođe, za razliku od kliničke depresije, koja se ne manifestira samo lošim raspoloženjem. Problem je što ljudi ne razlikuju jedno od drugog. Ljudima obično preporuča da izađu, da prošetaju, da budu na svježem zraku, ali to ne pomaže. Nisam sebi postavio dijagnozu, ali sam pretpostavljao da je to neki oblik psihičke bolesti. Poznavao sam jednu psihijatricu, pošao sam kod nje u Zagreb. Psihijatrica mi je rekla da se kod mene radi o srednje teškom stanju depresije. Mentalne su bolesti kod nas stigmatizirane: lako je priznati u Zagrebu da si klinički depresivan, ali, ajde to priznaj u selu! To je puno teže u manjim sredinama. Bilo je nekih ružnih reakcija od javnih osoba jer imaju animozitet prema meni, međutim, te reakcije su bile jako minorne. Nisam imao loša iskustva. Jedan čovjek, kojemu očito nisam drag, javio se tijekom predstavljanja knjige u Koprivnici i rekao mi da imam dobar posao, da sam dobro plaćen, da imam dobro auto te je ustvrdio da sam si to umislio. Jer, on koji ima četvero djece i koji spaja kraj s krajem ne stigne ni pomisliti da ima depresiju! Gomila ga je ušutkala, povukao se! Srećom da nema u obitelji tako nešto, ali ljudima nije zamjeriti jer ne znaju puno o toj temi... Nisam htio da ovo ispadne 'trendy', da 'bogati plaču'... Na žalost ili na sreću, mi koji smo poznati, naš se glas dalje čuje... Koristim činjenicu da sam relativno poznat i da o tome mogu govoriti velikom broju ljudi", poručio je Stanković.

Svoju borbu s depresijom javno je podijelila i pjevačica Ivana Kindl: " Najveći je problem što ljudi i dalje brkaju depresiju i prolaznu tugu, mnogi još uvijek ne razumiju da je mentalno zdravlje najvažnije da bi funkcionirali u životu. Dok se to skroz ne osvijesti i dalje ćemo biti disfunkcionalno društvo". I glazbenik Edo Maajka javnosti je otkrio da se godinama bori s napadajima panike, te da je zbog toga svojevremeno zatražio profesionalnu pomoć i bio na terapiji lijekovima. Među posljednjim javnim svjedočanstvima bilo je i ono Damira Kedže, da se liječio na psihijatrijskom odjelu KBC-a Rijeka nakon što mu je dijagnosticiran blagi granični poremećaj osobnosti.

Prije nekoliko dana poznati hrvatski glazbenik Alen Vitasović javno je u televizijskom emisiji "Nedjeljom u 2" progovorio o svojoj ovisničkoj borbi s alkoholizmom te priznao da je zbog toga četiri puta bio na liječenju u psihijatrijskoj bolnici na Rabu. Opisao je i svoje trenutno stanje: "Poznavajući sebe, to je tanka nit. Postoji rizik da ja za pola sata počnem piti jer to je u meni. Ja sam liječeni alkoholičar. To je tanka crta i ja nikada neću biti izliječen. I ja sam svjestan toga. Sad sam u dobrom stanju, ali ne mogu obećati da se sutra to neće dogoditi". Iskreno je ispričao i koliko je njegova ovisnost u jednom trenutku uzela maha: "Meni su pukle žile u jednjaku. Želudac mi se napunio krvlju. Na tržnici u Puli sam ispuštao krv i pao u nesvijest. Deset dana sam bio na intenzivnoj. Sjećam se da sam bio u nekom mraku i rekao sam si: 'Nemoj sad baš tako kao pas umrijeti.' I nešto sam osjetio što me podiglo. Nakon toga sam išao na rehabilitaciju tri mjeseca". Na kraju emisije progovorio je i o stigmi s kojom živi: " Svojevoljno sam išao na liječenja, i bolje da sam to napravio nego da sam padao po cesti. Znam ljude kojima se to događalo i nikad nisu tražili pomoć. Naše društvo dopušta i promovira alkoholizam. Ja sam to na vrijeme shvatio i poduzeo sam neke mjere da to smanjim. Ponosim se time da sam potražio pomoć i uspio dalje raditi. No, mene će ta stigma pratiti do kraja života, uvijek će govoriti da je **Vitasović** alkoholičar. Bio sam na Rabu s uputnicom, a onda poslije i bez uputnice. I to je moja pobjeda, jer mnogi koji su došli na Rab s uputnicom tamo se više nisu vraćali bez nje", zaključio je Vitasović svoje svjedočanstvo.

Ovaj novinarski projekt ostvaren je u okviru financijske potpore novinarskim radovima Agencije za elektroničke medije.

Plamenko Cvitić

<http://plamenko-cvitic.from.hr>

